

ชื่อวิทยานิพนธ์ : รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ
ผู้วิจัย : แม่ชีวงเพชร คงจันทร์
ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ :
: พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ,ดร.
ป.ธ. ๗., ร.บ., พช.ม., พธ.ด., (พระพุทธศาสนา)
: ดร.แสง นิลนามะ
ป.ธ. ๗., พธ.ม., (ปรัชญา) พธ.ด., (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๕ มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษารูปแบบ ตัวชี้วัดและกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย (๓) เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า

หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนามี ๒ หลักการ คือ (๑) หลักการปฏิบัติตนตามแนวอริยมรรคมีองค์ ๘ ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ (๒) หลักการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันภายในมีพระไตรลักษณ์เป็นอารมณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และภูมิคุ้มกันภายนอก คือ การปฏิบัติตามหลักทศ ๖ ผลที่ได้รับจากหลักการดังกล่าวมานี้มี ๓ อย่างคือ (๑) ได้รับประโยชน์ในโลกนี้ คือ ก่อเกิดความเสมอภาคทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการศึกษา ก่อเกิดความปรองดองในครอบครัว และความผาสุกในการครองเรือน (๒) ได้รับประโยชน์โลกหน้า (๓) ได้รับประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน

รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวสังคมไทยมี ๓ รูปแบบ คือ (๑) รูปแบบภายในครอบครัว (๒) รูปแบบชุมชนและสังคม (๓) รูปแบบนโยบายของรัฐบาล โดยมีองค์ประกอบของตัวชี้วัดมี ๔ องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ ๑ สัมพันธภาพในครอบครัวมี ๕ ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ ๒ มี ๖ ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ ๓ ความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย มี ๖ ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ ๔ ความเสมอภาคในครอบครัวมี ๓ ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวได้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกรณีศึกษาครอบครัวตัวอย่าง และในปัจจุบันมีกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทย อยู่ด้วยกัน ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ เปลี่ยนความคิดมี ๘ วิธี ขั้นตอนที่ ๒ สร้างการเรียนรู้มี ๔ วิธี ขั้นตอนที่ ๓ พัฒนากลไกมี ๓ ขั้นตอนที่ ๔ สร้างการมีส่วนร่วมมี ๓ วิธี ขั้นตอนที่ ๕ ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิสตรีมี ๒ วิธี ขั้นตอนดังกล่าวทั้งหมดนี้ถูกขับเคลื่อนโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ มีอยู่ด้วยกัน ๓ องค์ประกอบ คือ (๑) ภายในครอบครัว มี ๕ วิธี ได้แก่ (ก) เลือกคู่ครองที่เหมาะสม (ข) มีความหนักแน่นมั่นคง (ค) ศึกษาหลักการที่ดีให้กับครอบครัว (ง) มีศีลเป็นพื้นฐานในการดูแลครอบครัว และ(จ) ให้ความเคารพ

และเลี้ยงดูบิดามารดา (๓) ภายในชุมชนหรือสังคม มี ๓ วิธี ได้แก่ (ก) การเลือกผู้นำชุมชน (ข) การเคารพกติกาชุมชนหรือสังคม (ค) การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคม (๓) นโยบายของรัฐ มี ๓ วิธี ได้แก่ (ก) มีมาตรการทางกฎหมายกรณีบุตรหลานทอดทิ้งบิดามารดาหรือผู้สูงวัย (ข) มีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้และปฏิบัติธรรมทุกวันพระ (ค) มีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้วันพระและวันอาทิตย์เป็นวันหยุดราชการ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมานี้เป็นพื้นฐานสำคัญต่อรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงเชิงพุทธบูรณาการ เพราะสอดคล้องกับกรณีตัวอย่างครอบครัวทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สังคมไทย และองค์ประกอบของตัวชี้วัดทุกตัว ตลอดถึงกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยปัจจุบันได้อย่างดี

Dissertation Title : A Model for Strengthening Thai Families in the Integrated Buddhist Perspective

Researcher : Maechee Wongphet Kongjan

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee :
 Dr. Phramaha Sutit Apakaro, Pali VII, B.A.,M.A., Ph.D.
 (Buddhist Studies)
 Dr. Sawaeng Nilnama Pali VII, B.A., M.A., (Phil.),
 Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 5 March 2016

Abstract

The Dissertation is of 3 objectives :- (1) to study the viewpoint, the development and the principle of supporting the sustainability according the Buddhist view, (2) to study the patterns, the indication and the process of building up the sustainability of family in Thai societies, and (3) to propose the pattern of the support to the strength of the Thai families in the pattern of completeness. From the research, it is found as follows:-

The principles of supporting the strength of families according to the Buddhist viewpoint are: (1) the practices according to the Eightfold Noble Path are Sammā-ditthi, Sammā-sankappa, Sammā-vācā, Sammā-kammanta, Samm-ājīva, Sammā-Vāyāma, Sammā-stati, and Sammā-samādhī; (2) the principle of enhancing immunities to families which consist of the creation of the internal immunity by having the Three Signs of Anictā, Dhuktā and Anattā, and the external immunity of the practice in accordance with the Six Directions. The results from the mentioned principles are the 3 followings: 1) getting benefits in this world of causing social, economic and educational equalities, and harmonies and happiness in families; 2) getting benefits in the next life; and 3) getting the supreme benefit of Nibbāna.

The process of supporting the sustainability of the present Thai families is of 5 steps:- (1) The change of the viewpoints is of 8 methods (2) The building up of the knowledge is of 4 methods (3) The development of the way of developing the working is of 3 methods (4) The building up of the co-operation is of 3 methods (5) The supporting of the way of approaching the women rights is of 3 methods. This all steps had been working by Ministry of Social Development and Human Security.

The researcher presents the 3 configuration for strengthening Thai families in the integrated Buddhist perspective as follows: 1) The within of 5 means in a family of a) choosing the right spouse, b) being firm and endured, c) learning the right principles to apply in the family, d) having morality as the base to take good care of the family, and e) paying respect and taking good care of the parents, 2) The within of community or social with the 3 means of a) the choosing of the leader of the community, b) having respect to the rules and regulation of the community or society, and c) having mutual participation and responsibilities in activities of the community or society. 3) The state policies of 3 means of a) having a lawful designation in case of the children abandoning their parents or the elderly, b) having a lawful designation promoting people in learning and practicing Dhamma every Buddhist Holy Day, and c) having a lawful designation for having Buddhist Holy Days and Sundays to be public holidays. These presented configuration well comply with family case studies stated the Model for strengthening Thai families in the integrated Buddhist, Thai society, and the factors of every indicator, including the process of strengthening Thai families at present.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ก็ด้วยอาศัยความอุปการะเกื้อหนุนของบุคคลหลาย ๆ ท่าน ดังนั้น เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณและการทำให้คุณความดีที่ทำให้ได้เผยแผ่ออกไปเป็นเนติแบบแผนในการกระทำของกัลยาณชนทั่วไป จึงขอเอ่ยนามของท่านทั้งหลายที่มี ดังต่อไปนี้

คุณพ่อสถิตย์ มณีโชติ และคุณแม่เหิยง อยู่ตระกูล ผู้ให้ชีวิตและผู้กำเนิด ต้นแบบและชักนำให้ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาตลอดทั้งได้ซึมซาบความดีงามของพระธรรมอันเป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรมกวี (ลือชัย คุณวุฒโท) เจ้าอาวาส และพระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สณญโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร แขวงวชิรพยาบาล ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้สนับสนุนการศึกษาและได้เมตตาเอื้อเฟื้อที่พักอาศัยในระหว่างการศึกษาเล่าเรียนและทำงานวิจัยแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

พระสุธีธรรมานุวัตร,ผศ.ดร. คณบดีคณะพุทธศาสตร์ พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร,ดร. คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้อนุเคราะห์ให้ความเมตตา สนับสนุน เสนอแนะพร้อมทั้งกำลังใจ ในการเขียนงานวิจัยเรื่องนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากร,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และดร. แสง นิลนามะ ผู้ให้ความรู้ในระหว่างที่ศึกษาและทำการวิจัย กรณารับเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขงานวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณอาจารย์ ชุศักดิ์ ทิพย์เกสร อาจารย์ ดร. พูนสุข มาสร้างสรรค์ โปรดให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบบทความภาษาอังกฤษของงานวิจัยเล่มนี้

ขอขอบพระคุณพระมหาสันติ อธิภทโท เลขานุการประจำบัณฑิตวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน ประกอบด้วย พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม พระเสถียร สุทธิสัทธ ิธ คุณสังวร อ่อนสนิท คุณอุดม จันทิมา ทำให้มีความสะดวกในการเขียนงานวิจัยค้นคว้าข้อมูลอ้างอิงและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานวิจัย

ขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว เจ้าหน้าที่สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ขอขอบคุณและขอบใจคุณกรุณ รักษาสุข (นายความ) สำนักงานนายความรักษาสุข พลตำรวจตรีวันรัตน์ บุญศิริภูริภัทร์ และคุณรชชพร ภัทรปิยะกุล ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน ที่ให้การสนับสนุนและให้ความรู้เรื่องกฎหมาย ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งกำลังใจ อีกทั้งเจ้าอาวาสวัดชานนา จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสสะป่า จังหวัดภูเก็ต เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมดอยผาตั้ง จังหวัดเชียงราย แม่ชีทองดี เลื่อนสูงเนิน เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมตะคล้องแล้ง จังหวัดนครราชสีมา ย่าจันทรา มณีรัตน์ จังหวัดเชียงราย ท่านอัยการบุญธรรม สีแสงและครอบครัว เอื้อเฟื้อที่พักอาศัยในระหว่างการศึกษาเก็บสัมภาษณ์งาน และคุณเจริญ มณีโชติ ที่ได้ช่วยเหลือค่าโดยสารทั้งหมดในการเดินทางออกภาคสนามในครั้งนี้

ความสำเร็จของงานวิจัยนี้ ขอน้อมถวายเป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัยและ
พระคุณของครูบาอาจารย์ทุกรูป/ ทุกท่าน

แม่ชีวงเพชร คงจันทร์

๕ มีนาคม ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ท
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของ ครอบครัวตามแนวพุทธศาสนา	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	๑๕
๒.๑.๑ ความหมายของครอบครัว	๑๕
๒.๑.๒ บทบาทความสำคัญของครอบครัว	๑๗
๒.๑.๓ ประเภทของครอบครัว	๑๙
๒.๒ แนวคิดเรื่องครอบครัวในทัศนะชาวตะวันออก	๒๒
๒.๓ แนวคิดเรื่องครอบครัวในทัศนะชาวตะวันตก	๒๓
๒.๔ แนวคิดที่เกี่ยวกับความมั่นคงของครอบครัว	๒๔
๒.๔.๑ ความหมายของความมั่นคงของครอบครัว	๒๔
๒.๔.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของครอบครัว	๒๕
๒.๕ พัฒนาการการสร้างครอบครัว	๒๘
๒.๕.๑ การสร้างครอบครัวของมนุษย์ในอัครคัมภีร์และ อินทกสูตร๒๘	
๒.๕.๑.๑ การอุบัติขึ้นของมนุษย์ยุคแรก	๒๘
๒.๕.๑.๒ จุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัว	๓๑
๒.๕.๒ พัฒนาการการสร้างครอบครัว	๓๒

๒.๕.๒.๑	บริบททางสังคมและวัฒนธรรม	๓๓
๒.๕.๒.๒	ความรักและความใกล้ชิด	๓๔
๒.๖	หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพุทธศาสนา	๓๗
๒.๖.๑	หลักการดำเนินชีวิตทางสายกลาง	๓๗
๒.๖.๑.๑	สัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้อง	๓๗
๒.๖.๑.๒	สัมมาสังกัปปะ ความคิดถูกต้อง	๔๑
๒.๖.๑.๓	สัมมาวาจา การเจรจาชอบ	๔๔
๒.๖.๑.๔	สัมมาภิมันตะ การทำงานชอบ	๕๐
๒.๖.๑.๕	สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ	๕๒
๒.๖.๑.๖	สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ	๕๓
๒.๖.๑.๗	สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ	๕๕
๒.๖.๑.๘	สัมมาสมาธิ สมาธิชอบ	๕๗
๒.๖.๒	หลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับครอบครัว	๕๘
๒.๖.๒.๑	หลักการสร้างภูมิคุ้มกันภายใน	๕๙
๒.๖.๒.๒	หลักการสร้างภูมิคุ้มกันที่เกิดจากภายนอก	๖๐
๒.๗	กรณีตัวอย่างครอบครัวในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๗๔
๒.๗.๑	ครอบครัวนายปุณณะเศรษฐี	๗๔
๒.๗.๒	ครอบครัวอนาถปิณฑิกเศรษฐี	๗๗
๒.๗.๓	ครอบครัวนางวิสาขามหาอุบาสิกา	๘๐
๒.๗.๔	ครอบครัวพาราณสีเศรษฐี	๘๒
๒.๘	ผลของการนำหลักการเสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัวมาปรับใช้	๘๔
๒.๘.๑	ได้รับประโยชน์ในโลกนี้	๘๕
๒.๘.๒	ได้รับประโยชน์ในโลกหน้า	๙๔
๒.๘.๓	ได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง	๙๖

บทที่ ๓ รูปแบบ ทัชชีวัด และกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคง ของครอบครัวในสังคมไทย

๓.๑	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย	๑๐๖
๓.๑.๑	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทยในอดีต	
๓.๑.๑.๑	รูปแบบของครอบครัวในอดีต	๑๐๖
๓.๑.๑.๒	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของ ครอบครัวในอดีต	๑๑๓
๓.๑.๒	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน	
๓.๑.๒.๑	รูปแบบครอบครัวในสังคมปัจจุบัน	๑๑๕
๓.๑.๒.๒	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว ในปัจจุบัน	๑๒๓

๓.๒ ตัวชี้วัดความมั่นคงของครอบครัว	๑๒๘
๓.๒.๑ ความมีสัมพันธภาพของครอบครัว	๑๒๘
๓.๒.๑.๑ การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว	๑๒๘
๓.๒.๑.๒ การพูดคุย ปรัชชาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญของสมาชิกในครอบครัว	๑๓๑
๓.๒.๑.๓ การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรกันของสมาชิกในครอบครัว	๑๓๒
๓.๒.๑.๔ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว	๑๓๓
๓.๒.๑.๕ การแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งภายในครอบครัว	๑๓๔
๓.๒.๒ ความสุขของสมาชิกในครอบครัว	๑๓๗
๓.๒.๒.๑ ตั้งใจทำมาหากิน พอกินพอใช้ และมีการออม	๑๓๗
๓.๒.๒.๒ สามารถส่งบุตรหลานเรียนหนังสือได้	๑๓๘
๓.๒.๒.๓ กินข้าวพร้อมกัน	๑๓๙
๓.๒.๒.๔ มีความเข้าใจกันในครอบครัวและปรึกษาหารือกัน	๑๔๐
๓.๒.๒.๕ ร่วมทำกิจกรรมของครัวเรือน เช่น งานบวช ทำบุญ	๑๔๑
๓.๒.๒.๖ ปลอดภัยจากยาเสพติด การพนัน เหล้า บุหรี่	๑๔๑
๓.๒.๒.๗ ช่วยเหลือเอื้ออาทร เสียสละ รู้จักการให้	๑๔๓
๓.๒.๓ ความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย	๑๔๔
๓.๒.๓.๑ ความมีสัมพันธภาพภายในครอบครัวแน่นเหนียว	๑๔๔
๓.๒.๓.๒ มีหลักคตินิยมที่มั่นคง	๑๔๕
๓.๒.๓.๓ มีการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง	๑๔๖
๓.๒.๓.๔ พึ่งตนเองได้	๑๔๗
๓.๒.๓.๕ สามารถเลี้ยงดูได้ดี	๑๔๘
๓.๒.๓.๖ เกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง	๑๔๙
๓.๒.๔ ความเสมอภาพในครอบครัว	๑๕๐
๓.๒.๔.๑ ความเสมอภาพในการรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว	๑๕๑
๓.๒.๔.๒ ความเสมอภาคในการตัดสินใจในครอบครัว	๑๕๓
๓.๒.๔.๓ ความเสมอภาคในการปรับเปลี่ยนบทบาทระหว่างหญิงชายต่อหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว	๑๕๕
๓.๓ กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย	๑๖๐
๓.๓.๑ การเปลี่ยนความคิด	๑๖๐
๓.๓.๑.๑ วัฒนธรรมสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว	๑๖๑

๓.๓.๑.๒	เสริมสร้างเจตคติที่ดีด้านครอบครัว	๑๖๕
๓.๓.๑.๓	หลักสูตรความเสมอภาคในครอบครัว	๑๖๗
๓.๓.๒	สร้างการเรียนรู้	๑๗๐
๓.๓.๒.๑	กิจกรรมพาลูกหลานเข้าวัด	๑๗๑
๓.๓.๒.๒	กิจกรรมด้านครอบครัว	๑๗๒
๓.๓.๒.๓	กิจกรรม Love Family Rally เทศกาลหนึ่ง	๑๗๓
๓.๓.๒.๔	โครงการพ่อแม่มือใหม่	๑๗๔
๓.๓.๓	พัฒนากลไก	๑๗๕
๓.๓.๓.๑	ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวชุมชน	๑๗๕
๓.๓.๓.๒	การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายทีมสหวิชาชีพใน การปฏิบัติงานตามพ.ร.บ. คุ่มครองผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ. ศ. ๒๕๕๐	๑๗๖
๓.๓.๓.๓	พัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านครอบครัว	๑๗๗
๓.๓.๔	สร้างการมีส่วนร่วม	๑๗๗
๓.๓.๔.๑	สร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านครอบครัว	๑๗๘
๓.๓.๔.๒	สร้างพื้นที่การทำงาน	๑๗๙
๓.๓.๔.๓	สมัชชาสตรีและสมัชชาครอบครัว	๑๘๐
๓.๓.๕	ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิสตรี	๑๘๐

บทที่ ๔ เสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

๔.๑	หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ	๑๘๙
๔.๑.๑	การเสริมสร้างความมั่นคงภายในครอบครัวเชิง พุทธบูรณาการ	๑๘๙
๔.๑.๒	การเสริมสร้างความมั่นคงภายในชุมชนหรือสังคมเชิง พุทธบูรณาการ	๒๐๒
๔.๑.๓	การเสริมสร้างความมั่นคงเชิงนโยบายของรัฐบาล เชิงพุทธบูรณาการ	๒๐๗
๔.๒	รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทย เชิงพุทธบูรณาการ	๒๑๒

บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑	สรุป	๒๒๐
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๒๓๔

บรรณานุกรม	๒๓๖
------------	-----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.	๒๔๘
------------	-----

ภาคผนวก ข.
ประวัติผู้วิจัย

๒๖๑

๓๓๔

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ ๑.๑ ความรุนแรงในครอบครัว	๓
แผนภาพที่ ๒.๑ แผนภาพแสดงแนวคิด พัฒนาการ หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวแนวพุทธศาสนา	๑๐๕
แผนภาพที่ ๓.๑ ลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	๑๑๗
แผนภาพที่ ๓.๒ แสดงภาพภาพสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดความมั่นคงของครอบครัว	๑๕๙
แผนภาพที่ ๓.๓ ความรุนแรงในครอบครัว จากรายงานของหนังสือ พิมพ์รายวัน ๕ ฉบับ	๑๘๑
แผนภาพที่ ๓.๔ แผนภาพสรุปกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว	๑๘๗
แผนภาพที่ ๔.๑ รูปแบบครอบครัวอบอุ่นเชิงพุทธบูรณาการ	๒๑๓

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ ร้อยละของครอบครัวจำแนกตามกิจกรรมที่ทำร่วมกัน	๑๒๙
ตารางที่ ๓.๒ จำนวนและร้อยละของครอบครัวจำแนกตามช่องทางการติดต่อสื่อสาร (n=๒,๐๒๑)	๑๓๑
ตารางที่ ๓.๓ ร้อยละของครอบครัวจำแนกตามการแสดงความรักและความเอื้ออาทรต่อกันทั้งทางกาย วาจาและใจ	๑๓๒
ตารางที่ ๓.๔ ร้อยละของครอบครัวจำแนกตามการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว	๑๓๓
ตารางที่ ๓.๕ ตารางการแสดงการแก้ไขปัญหาและความรุนแรงในครอบครัว	๑๓๕
ตารางที่ ๓.๖ ร้อยละของครอบครัวจำแนกตามวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว	๑๓๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

ก. คำย่อกัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฎีกา ปกรณ์วิเสส อรรถกถापกรณ์วิเสส ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับกัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาวิภคคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภคค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก จุฬวิภคคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.จ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก จุฬวิภคค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก ปวิภคคคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ป.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก ปวิภคคค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวิภคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวิภคค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิภคคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิภคคค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสกคปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปปัณณาสกคปาติ	(ภาษาบาลี)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปปัณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สญฺยตตนิกาย สคาถวรรคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สญฺยตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สญฺยตตนิกาย ทานวรรคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สญฺยตตนิกาย ทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สญฺยตตนิกาย ขนธวรรคคคปาติ	(ภาษาบาลี)

ส.ข.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขนธวาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย เอกกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง. เอกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ติกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ติกนิบาตบาลี	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ฉกกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง. ฉกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย สตตกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. อฏฐก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย อฏฐกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง. อฏฐก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ทสกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย เอกาทสกนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.เอกาทสก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก องคุดตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ข.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ข.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิปาตปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. เอกก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกกนิปาต ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา. เตรสก.	(บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เตรสกนิปาต ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(บาลี)	=	อภิธัมมปิฎก วิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

ข. ค่าย่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ที.สี.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีสกฺขนธวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีสกฺขนธวคฺคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทก.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ทุกนิปาตชาตกอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.ทก.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย ทุกนิปาตชาตกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ธรรมปทอฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย ธรรมบพอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาปกรณ์วิเสส

อภิ.วิ.อ.	(บาลี)	=	อภิธัมมปิฎก วิภังค สัมโมหวิโนทนีอฏฺฐก	(ภาษาบาลี)
อภิ.วิ.อ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์ สัมโมหวิโนทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้สัญลักษณ์ย่อในพระไตรปิฎก จะแจ้ง เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อตามลำดับ เช่น
 ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสกฺขนธวคฺค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙
 ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๓/๕๐ หมายถึง สูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีสกฺขนธวคฺค พระไตรปิฎก
 ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๕๐

การใช้สัญลักษณ์ย่อในอรรถกถา จะแจ้ง เล่ม/(ข้อ)/หน้า หลังคำย่อตามลำดับ เช่น
 ที.ม.อ.(บาลี) ๒/๑๓๒/๒๐๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวคฺคอฏฺฐกถา ฉบับอรรถกถา
 ภาษาบาลี มหาจุฬาลงกรณกถา เล่มที่ ๒ ข้อ ๑๓๒ หน้า ๒๐๐

การใช้สัญลักษณ์ย่อในปกรณ์วิเสส จะแจ้ง เล่ม/(ข้อ)/หน้า หลังคำย่อ เช่น วิสุทฺธิ. (บาลี)
 ๓/๓ หมายถึง ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค ภาษาบาลี เล่มที่ ๓ หน้า ๓